

Reilut käytännöt kuvataidejärjestön toiminnan perustana

Kuvataidejärjestöjen toiminta rakentuu yhteistyölle, luottamukselle ja jaetulle ymmärrykselle kuvataiteen merkityksestä yhteiskunnassa. Reilut käytännöt muodostavat toiminnalle eettisen ja käytännöllisen perustan. Ne ohjaavat päätöksentekoa, vaikuttavat työskentelytapoihin ja muovaavat järjestön toimintakulttuuria.

Reiluus ei tarkoita vain yksittäisiä sääntöjä tai ohjeita, vaan tapaa toimia vastuullisesti, avoimesti ja kunnioittavasti. Kuvataidejärjestöissä kohdataan monenlaisia toimijoita: taitelijoita, työntekijöitä, vapaaehtoisia, jäseniä, kuraattoreita, yleisöjä ja yhteistyökumppaneita. Reiluus tarkoittaa tasapainon etsimistä taiteellisten tavoitteiden, käytettävissä olevien resurssien sekä toimintaan osallistuvien ihmisten oikeuksien ja hyvinvoinnin välillä. **Keskiössä tulee kuitenkin olla taiteellisen työn ja toiminnan edistäminen.**

Mitä materiaalipankissa käsitellään?

Tämä johdanto järjestötoimintaan on osa Suomen Kuvataidejärjestöjen Liiton materiaalipankkia, joka rakentuu yksi teema kerrallaan. Osiot julkaistaan aina liiton uutiskirjeen yhteydessä. Materiaalipankin tavoitteena on tarjota kuvataidejärjestöille tietoa, esimerkkejä ja käytännön työkaluja, joiden avulla järjestöt voivat tarkastella ja kehittää omaa toimintaansa.

Materiaaleissa käsitellään esimerkiksi **hyvää hallintoa ja päätöksentekoa, taiteilijoiden työn asianmukaista korvaamista, yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta, turvallista toimintakulttuuria, taloudellista ja toiminnallista kestävyyttä, edunvalvontaa, strategista suunnittelua sekä ympäristövastuuta**. Materiaalit voivat sisältää esimerkiksi tekstiosuuksia, tarkistuslistoja, itsearviointikysymyksiä ja käytännön mallipohjia. Materiaalipankin löydät osoitteesta www.skjl.fi.

Materiaalipankkiin kootaan myös jäsenjärjestöissä jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä, malleja ja materiaaleja. Näin materiaalipankki tekee näkyväksi järjestöissä jo tehtyä kehittämistyötä ja tarjoaa siitä hyötyä koko kuvataidejärjestöjen kentälle.

Yksi toimintamalli ei sovi kaikkiin järjestöihin. Tarkoituksena ei ole tarjota valmiita vastauksia kaikkiin tilanteisiin, vaan **antaa eväitä, joiden pohjalta kukin järjestö voi kehittää toimintaa omista lähtökohdistaan.**

Miksi näihin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota?

Hyvät toimintatavat tukevat järjestön perustehtävää. Kun päätöksenteko on avointa, toimintatavat selkeitä ja jäsenten löydettävissä, ja ihmisillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, syntyy luottamusta ja yhteisöllisyyttä. Hyvä kysymys on: **kuka päättää, millä perusteella päätetään ja kenellä on mahdollisuus vaikuttaa päätökseen?**

Reiluus voi tarkoittaa hyvin käytännön läheisiä asioita kuten riittävän pitkiä hakuaikoja tehtäviin ja näyttelymahdollisuuksiin, jotta kaikkien on mahdollista niihin halutessaan osallistua. Myös esteellisydet, eturistiriidat ja tehtävien päällekkäisyydet on tärkeää tunnistaa. Sama henkilö voi toimia esimerkiksi hallituksen jäsenenä, taiteilijana, asiantuntijana tai valintatyöryhmän jäsenenä. Eri roolit eivät itsessään ole ongelma, mutta niiden vaikutukset päätöksentekoon, yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin ja esteellisyyteen on hyvä osana päätöksentekoa arvioida.

Avoimuuteen kuuluu myös mahdollisuus antaa palautetta ja tarkastella toimintaa kriittisesti. Toimintatapojen muuttaminen ei ole epäonnistumisen merkki, vaan osa hyvää järjestötoimintaa.

Yhdenvertaisuus, saavutettavuus ja turvallinen toimintakulttuuri luovat perustan sille, että erilaiset ihmiset voivat osallistua järjestön toimintaan ja tuoda osaamisensa ja näkemyksensä mukaan. Tämä näkyy käytännössä esimerkiksi selkeässä ja saavutettavassa viestinnässä ja käytäntöinä, jotka helpottavat erilaisten ihmisten osallistumista. On hyvä pysähtyä pohtimaan, **onko toimintaan todella mahdollista osallistua erilaisissa elämäntilanteissa ja erilaisilla tavoilla.**

Turvalliseen toimintakulttuuriin kuuluu myös se, että ihmiset voivat työskennellä ja osallistua ilman pelkoa häirinnästä tai epäasiallisesta kohtelusta. Hyvässä järjestössä on yhteisesti tiedossa, millaista toimintaa pidetään hyväksyttävänä, miten ongelmatilanteisiin puututaan ja kenen puoleen voi tarvittaessa kääntyä. Samalla on tärkeää, että järjestössä on tilaa erilaisille näkemyksille, kysymyksille ja myös kriittiselle keskustelulle.

Kuvataidejärjestön erityinen vastuu liittyy siihen, että se toimii kuvataiteilijoiden ja kuvataiteen edistämiseksi. Järjestö voi omalla toiminnallaan vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisissa olosuhteissa taiteilijat työskentelevät ja millaiseksi alan toimintakulttuuri muodostuu. **Taiteellinen työ on ammattimaista työtä, jolla on arvo ja josta tulee maksaa asianmukaiset korvaukset.** Järjestöt voivat omalla toiminnallaan **edistää reiluja palkkio- ja korvauskäytäntöjä ja tehdä niiden merkitystä näkyväksi.** Tämä koskee sekä järjestön omaa toimintaa että laajemmin sen roolia kuvataiteen kentällä.

Myös järjestön omien resurssien käyttö on osa vastuullista toimintaa. Taloudellisesti kestävä järjestö suunnittelee toimintaansa suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin ja huolehtii siitä, että niitä käytetään järjestön tarkoituksen ja tavoitteiden mukaisesti. Sosiaaliseen ja toiminnalliseen kestävyyteen liittyy puolestaan se, että työntekijöiden, vapaaehtoisten ja luottamushenkilöiden työmäärä pysyy kohtuullisena. **Vapaaehtoisuus ei tarkoita rajatonta käytettävissä oloa.**

Ekologinen kestävyys tarkoittaa sitä, että järjestön toiminnassa huomioidaan ympäristövaikutukset ja pyritään vähentämään luonnolle ja ilmastolle aiheutuvaa kuormitusta. Matkustaminen, hankinnat, materiaalien käyttö ja tapahtumien järjestäminen ovat kaikki tilanteita, joissa voidaan tehdä tietoisia ja järjestön resursseihin sopivia ratkaisuja. Strateginen suunnittelu puolestaan auttaa katsomaan toimintaa pidemmälle: **mihin järjestö haluaa käyttää voimavarojaan, mitä se haluaa saada aikaan ja miten se voi saavuttaa tavoitteensa muuttuvassa toimintaympäristössä?**

Näitä näkökulmia yhdistää ajatus siitä, että **kestävä ja vastuullinen järjestötoiminta ei synny yhdestä säännöstä tai asiakirjasta, vaan arjen käytännöistä ja yhdessä tehdyistä päätöksistä.**

Kehittäminen ei tarkoita, että kaikki tulisi tehdä uudelleen

Materiaalipankin lähtökohtana ei ole ajatus siitä, etteivätkö kuvataidejärjestöt jo tekisi näitä asioita. Pääinvastoin: järjestöissä on paljon osaamista, toimivia käytäntöjä ja vuosien aikana kertynyttä kokemusta. Niiden näkyväksi tekeminen ja jakaminen on yksi materiaalipankin tavoitteista. Kun käytännöt ovat selkeästi esillä, niistä on myös helpompaa keskustella ja ottaa niihin liittyviä asioita puheeksi.

Reilut käytännöt eivät tarkoita täydellisyyttä. Toimintatavat kehittyvät kokemuksen, palautteen ja muuttuvan toimintaympäristön myötä. Siksi on tärkeää pysähtyä säännöllisesti kysymään, mikä toimii hyvin, mikä kaipaa selkeyttämistä ja mitä voisimme tehdä toisin. Kehittäminen tarkoittaa, että järjestö haluaa oppia ja pysyä mukana muutoksessa.

Kaikkea ei tarvitse tehdä kerralla. Jokainen järjestö voi edetä omista lähtökohdistaan ja resursseistaan käsin ja tarttua niihin teemoihin, jotka ovat juuri nyt heidän toiminnassaan keskeisimpiä.

Lisää materiaaleja kuvataidejärjestöjen toiminnan kehittämiseen:

Suomen Kuvataidejärjestöjen Liiton materiaalipankki: www.skjl.fi/materiaalipankki